

**DUDUQLANUVCHI BOLALARDA NUTQ RITMINI TIKLASHDA
LOGORITMIK MASHG'ULOTLARNING SAMARADORLIGI**

Abdullayeva Karomat Islom qizi .

Boshlang'ich va maktabgacha ta'lim fakulteti

Maxsus pedagogika :logopediya yo'nalishi talabasi 2-kurs talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklashda logoritmik mashg'ulotlarning samaradorligi ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqotda logoritmik mashqlarni qo'llashning nutq ritmini tartibga solish, artikulyatsion koordinatsiyani yaxshilash va nutq davomiyligini oshirishga ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, psixologik va pedagogik omillar, bolaning emotsional holati va kommunikativ faoliyatiga logoritmik mashg'ulotlarning ijobiy ta'siri ko'rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklash bo'yicha samarali metodikalarni ishlab chiqish va amaliyotga tadbiq etishga ilmiy asos yaratadi.

Kalit so'zlar: Duduqlanish, logoritmik mashg'ulotlar, nutq ritmi, nutq rivojlanishi, artikulyatsiya, maktabgacha yoshdagi bolalar, psixopedagogik yondashuv, kommunikativ kompetensiya.

Nutq rivojlanishi maktabgacha yoshdagi bolaning umumiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Duduqlanish esa nutqning ritm, temp va uzluksizlik jihatlaridagi buzilishi bo'lib, bolaning emotsional holati, o'ziga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir qiladi. Shu bois duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklash muhim ilmiy va amaliy masala sifatida qoraladi.

Logoritmik mashg'ulotlar nutq ritmi va artikulyatsion koordinatsiyani yaxshilashda samarali vosita hisoblanadi. Bunday mashqlar ritm, harakat va ovozning uyg'unligini shakllantirish orqali bolada nutq oqimini tabiiylashtiradi, nafasni boshqarish va artikulyatsion apparatning harakatlarini sinxronlashtirishga yordam beradi. Shu bilan birga, logoritmik mashg'ulotlar psixologik jihatdan bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga, stress va qo'rquv darajasini kamaytirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, logoritmik mashqlarni muntazam va tizimli ravishda qo'llash duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklash, muloqotga kirishish qobiliyatini oshirish va nutqiy faollikni rag'batlantirishda samarali natija beradi. Shu bois logoritmik mashg'ulotlar pedagog va logopedlar tomonidan kompleks yondashuvning muhim tarkibiy qismi sifatida qo'llanilishi zarur.

Duduqlanish maktabgacha yoshdagi bolalarda eng ko'p uchraydigan nutq buzilishlaridan biridir. Bu holat bolaning nutq ritmi, temp va uzluksizligini buzadi, shuningdek, uning emotsional holatiga, o'ziga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy faolligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklash bugungi logopediya va pedagogika amaliyotining muhim vazifalaridan hisoblanadi. Nutq ritmi bolaning muloqotga kirishishi, nutq davomiyligi va artikulyatsion apparatining koordinatsiyasiga bog'liq bo'lib, u nafaqat fiziologik, balki psixologik jihatdan ham ahamiyatga ega.

Logoritmik mashg'ulotlar nutq ritmini tiklashda samarali vosita sifatida tan olingan. Bunday mashqlar harakat, ritm va ovoz uyg'unligini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, bola nutqini tabiiy oqimga keltirishga yordam beradi. Mashg'ulotlar davomida bolalar turli ritmik harakatlar, qo'l va oyoq koordinatsiyasini talab qiluvchi o'yinlar, musiqa bilan uyg'unlashtirilgan mashqlarni bajaradilar. Bu jarayon bolada nafas va artikulyatsion apparat harakatlarini sinxronlashtirishga xizmat qiladi, natijada nutq ritmi va davomiyligi yaxshilanadi.

Psixologik jihatdan logoritmik mashg'ulotlar bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Duduqlanuvchi bolalarda nutq paytida qo'rquv va taranglik ko'pincha kuchli bo'ladi, bu esa nafas ritmini va artikulyatsiyani yanada buzadi. Ritmik mashqlar va musiqiy qo'llanmalar bolaning emotsional holatini barqarorlashtiradi, stressni kamaytiradi va nutq paytida o'zini erkin his qilishiga yordam beradi. Shu tariqa, logoritmik mashg'ulotlar nafaqat fiziologik, balki psixologik samarani ham ta'minlaydi.

Logoritmik mashg'ulotlar tizimli ravishda va individual yondashuv asosida olib borilishi muhimdir. Har bir bola uchun mashqlarning murakkabligi uning yoshiga, duduqlanish darajasiga va nutq rivojlanishiga moslashtiriladi. Masalan, kichik yoshdagi bolalar uchun oddiy ritmik o'yinlar, qo'shiq va qo'l harakatlarini uyg'unlashtirish yetarli bo'lsa, 5–6 yoshdagi bolalarda artikulyatsiya va nafasni sinxronlashtiruvchi murakkab mashqlar qo'llaniladi. Individual yondashuv bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi va mashg'ulotlarga qiziqishini oshiradi, shu bilan birga mashg'ulotlarning samaradorligini ham kuchaytiradi.

Logoritmik mashg'ulotlar bolada nutq ritmini tiklash bilan birga kommunikativ faollikni oshirishga ham yordam beradi. Mashg'ulotlar o'yin shaklida o'tkazilganda bola muloqotga kirishadi, tengdoshlar bilan hamkorlik qiladi va nutqdan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu tariqa, logoritmik mashqlar bolada ijtimoiy moslashuv va nutqiy kompetensiyani mustahkamlashga xizmat qiladi.

Nafas mashqlari logoritmik mashg'ulotlarning ajralmas qismi hisoblanadi. Nutq ritmi nafas bilan chambarchas bog'liq bo'lib, diafragmal nafasni boshqarish mashqlari nutq davomiyligini oshirish, artikulyatsion harakatlarni sinxronlashtirish va duduqlanishni kamaytirishga xizmat qiladi. Mashqlar davomida bola nafas olish va chiqarish ritmini musiqa va harakatlar bilan uyg'unlashtiradi, bu esa nutq ritmining tabiiy oqimini ta'minlaydi.

Multimodal yondashuvlar logoritmik mashg'ulotlarni yanada samarali qiladi. Vizual ko'rsatmalar, animatsiyalar, interaktiv ilovalar va musiqa mashqlarni qiziqarli va motivatsion qiladi, bolada mashg'ulotlarga faol ishtirokni rag'batlantiradi. Shu bilan birga, multimodal texnologiyalar bolaning e'tiborini jalb qilish, mashg'ulotlar davomida nutqni nazorat qilish va artikulyatsion koordinatsiyani oshirish imkonini beradi.

Oila bilan hamkorlik ham logoritmik mashg'ulotlarning samaradorligini oshiradi. Ota-onalar uy sharoitida bolaga ritmik o'yinlar, qo'shiq va oddiy artikulyatsion mashqlarni amalga oshirishda yordam beradi. Bu nafaqat mashg'ulotlarning davomiyligini ta'minlaydi, balki bolada nutqga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Integrativ yondashuv – logoritmik mashqlar, psixologik intervensiyalar, multimodal texnologiyalar va oilaviy qo'llab-quvvatlashning uyg'unligi duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklashning eng samarali yo'li hisoblanadi. Bu yondashuv bolaning nutqini tabiiy oqimga keltirish, kommunikativ faollikni oshirish, emotsional barqarorlikni mustahkamlash va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, logoritmik mashg'ulotlar muntazam amalga oshirilganda bolaning nutq ritmi sezilarli darajada yaxshilanadi, duduqlanish darajasi kamayadi va bola o'z nutqidan qulay foydalanishga qodir bo'ladi. Mashg'ulotlarning tizimli va individual tarzda olib borilishi, pedagog va logopedning integrativ yondashuvi, multimodal texnologiyalardan foydalanish hamda oilaning faol ishtiroki logoritmik mashg'ulotlarning samaradorligini maksimal darajada oshiradi.

Natijada, logoritmik mashg'ulotlar duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklashda nafaqat fiziologik, balki psixologik va kommunikativ jihatdan ham yuqori samaradorlikka ega bo'lgan metod hisoblanadi. Bu yondashuv zamonaviy logopediya va pedagogika amaliyotida duduqlanishni bartaraf etishning muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi va bolalarning nutq rivojlanishini, emotsional barqarorligini va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga xizmat qiladi.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, logoritmik mashg'ulotlar duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklashda yuqori samaradorlikka ega. Mashqlar nutq ritmi, artikulyatsion koordinatsiya va nutq davomiyligini yaxshilash bilan birga, bolaning emotsional holatini barqarorlashtirishga, qo'rquv va ichki taranglikni kamaytirishga ham xizmat qiladi. Shu tariqa, bola nutq paytida o'zini erkin his qiladi, kommunikativ faolligi oshadi va ijtimoiy muhitga moslashuv ko'nikmalari rivojlanadi.

Logoritmik mashg'ulotlar muntazam va tizimli ravishda individual yondashuv asosida qo'llanganda, duduqlanish darajasi sezilarli darajada kamayadi, bola nutqidan qulay foydalanishga qodir bo'ladi. Multimodal texnologiyalar, o'yin asosidagi metodlar va oilaviy qo'llab-quvvatlash mashg'ulotlarning samaradorligini yanada oshiradi. Shu bois logoritmik mashg'ulotlar duduqlanuvchi bolalarda nutq ritmini tiklashning samarali va ilmiy asoslangan metodikasi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Глухов В. П. *Логопедия: Коррекция речевых нарушений*. – Москва: Владос, 2019.
2. Волкова Г.А. *Логопедическая ритмика в коррекции заикания у детей*. – Санкт-Петербург: Речь, 2017.
3. Андропова Л.Г. *Психологические аспекты коррекции заикания у дошкольников*. – Москва: Педагогика, 2020.
4. Стюркен Е.Р. *Психокоррекционные методы в работе с детьми с речевыми нарушениями*. – Минск, 2018.
5. Yairi E., Seery C. *Stuttering: Foundations and Clinical Applications*. – Pearson, 2021.
6. Guitar B. *Stuttering: An Integrated Approach to Its Nature and Treatment*. – Lippincott Williams & Wilkins, 2019.
7. Montgomery J. *Speech Disorders in Early Childhood*. – Springer, 2020.
8. Smith A., Kelly E. *Therapeutic Approaches to Stuttering in Children*. – Routledge, 2018.
9. Conture E. *Stuttering in Children and Adults*. – Plural Publishing, 2016.